

FİKİRLER

Cilt : 3

15 Eylül 1930

Sayı : 59

Rousseau ve Hatscilik

Rousseau'nun felsefesi bir taraf felsefesi gibi anlaşıl-mak istenilince bu felsefe akla karşı hissin, muhake-meye karşı sevkitablinin felsefesidir, demek lâzımge-lir. Rousseau'nun topyekûn duyan, parçalamadan anla-yan bir akla nasıl itimat ettiğini resim tedrisatında görmek mümkündür: Rous-seau resim tedrisatında an-anaciliğe karşı isyan ediyor. Bu an'ana nedir?.. Tabiat yerine kopyasını, çocuk ye-rine başkasını, çocukla tabi-at arasına hocasını koy-maktır. Rousseau, ya göre tek model tabiatın kendi-sidir. Hiç bir resim, hiç bir kopya, hiç bir meleke çocuğun gözü ve taktiri yerine geçmemelidirler. Bu suretle Rousseau resmin resmini yaptırmak an'anasını yıkıyor. Bu an'ana hakiki ve müşahhas modeller yerine hayali ve mücerret model-lerle çocuğu öğreştirmektedir. Resim dersi hakikattan, mü-şahhas hakikattan hareket

etmelidir. Bir ev, bir ağaç, bir insan... çocuk velev kaba, velev sarsak, velev çirkin olsun, bunları yapma-lıdır. Çünkü aslolan bu mü-şahhas hakikat üzerinde çalış-masıdır. Gitgide çocuk daha ince, daha güzel nümune-leri yapabilir hale gelecektir. Ohalde rousseau, ya göre bu tedrisatın ikinci düsturu mü-şahhasan mücerrede değil, müşahhasan müşahhasa, ka-badan inceye, çirkinden gü-zele doğrudur. Rousseau resimlerini doğrudan doğ-ruya tashih etmek, düzelt-mek, güzelleştirmek an'ana-sını da yıkıyor. Çocuğun resmini düzelterek yerde, kafasını düzeltiyor. Tabiat karşısında çocuğu tecessüse, müşahedeye, mukayeseye, muhakemeye davet ediyor. Yanlışla doğruyu karşılaşt-ırıyor. Çocuğun yanlışlarını bizzat bulmaya davet ediyor. Rousseau resim öğretirken bütün, müşahhas, tam haki-kattan hareket ettiği gibi, renkten fırçadan da hareket

ediyor. Rousseau resmin terbiye gayesini de tesbit ediyor. Resim resim için değildir, resim el, göz ve fikir terbiyesi içindir. Rousseau, nun menfi terbiye prensibinin zaruri bir neticesi olan bu fikirler şimdiki resim pedagoğyasında temeldir. Bu temel üzerine ilk binayı kuran zat Fransa, ada Gaston Quinyox, dur. Quinyoux metodunu seçtiren vasıflardan bazıları şunlardır: 1— Çocuğu tabiat karşısına koymak. 2— Çocuğun insıyaki resimlerini teşvik etmek. 3— Tashihlerine müdahale etmemek. 4— Boya, fırça gibi bütün vasıtaları kullandırmak; Şu taktirde Rousseau resimde hatscilik usulünü icad etmemiş, hatscilik esasının mehdelerini söylemiştir.

Burada Pestalozzi, Frobel, Montessori sistemlerinde gördüğümüz eşya ile öğretmek, resimle öğretmek, hesap, hendese, coğrafya fikirlerini bir resim ve elişleri idmanı haline getirmek, hülâsa şeyleştirmek, ayanlaştırmak, resimleştirmek mücahedesinin menşei Jean Jacques, dir.

Muhtelif memleketlerde ilk tedrisat için riyaziye derslerinin bir göz ve el desri şekline sokulmak istenilmesi aynı neviden hârakettir. Fransanın büyük riyaziyecilerinden M. Laisant,ın bu babdaki mesaisi (*) riyaziye tedrisatında Rousseau hatsciliğine bağlanır.

Ecnebi lisanı tedrisatını bir hats tecrübesi haline getirmekten ibaret olan bazı usullerin ezcümle Berlitz - usulünün esası da budur. Bu usule göre ecnebi lisanının kelimeleri yahut cümleleri ana lisan vasıtasıyla tahlil ve muhakeme yardımıyla talebenin zihnine nakledilecek yerde, doğrudan doğruya eşya, hareket, vaziyet, hülâsa herhangi müşahhas ve duyulması kabil olan bir vasıta ile doğrudan doğruya nakledilmelidir. Talebe ecnebi lisan ile bilbedahe temasta bulunur. Suni ve cebri tarafları her ne olursa olsun bu usul hatse mücaattan ibaret, sayanı dikkat bir yenilik taşımaktadır.

İsmail Hakki

(*) Laisant, Initiation mathématique.

Profesör Boval'in Denizlide birinci konferansı:

Ahlâk terbiyesi

Hanımlar, Beyler;

Yeni Türkiye, Maarif için çok çalışıyor. İrfanı yayacak mektepler açıyor ve çocukların fikri alâkalarını tahrik ediyor. Elde edilen neticeler, hakikaten teşci edecek surettedir. İnsan, sizlerle iftihar ve sizleri bütün gönülden tebrik edebilir. Cümhuriyet, fazilet üzerine istinat eder zannederim bu sözü söyleyen Monteskiyudur. ve bunu, sizin mektepleriniz, bir sembol olmak üzere almıştır.

Malûmat ile terbiyenin müradı olmadıklarını hatırlatmağa lüzum yoktur. Garpta 19 neu asrın ortalarına doğru müradıf zannedilmişti. «Bir mektep açılınca bir hapishane kapanır», (Victor Hugo) nun üslûb ile «cahalet inini yok edin; cinayet köstebğini öldürmüş olursunuz» deniliyordu. Bu bapta hayale varıyordu. Fakat bilâhare anladılar ki malûmat, diğer kuvvetler gibi, bir kuvvettir. Diğer kuvvetler gibi eyi yolda olduğu gibi, kötü yolda da kullanılabilir. Malûmat, terbiyenin yerini tutamaz. Bilâkis malûmat ve maarif ne kadar yapılsa terbiye dahi o nispette ziyade lâzımdır. Muhtelif devrelerde, muhtelif memleketlerde doğru vicdanlı iş eri öyle adamlar geldi ki okuyup yazmak bile bilmeyorlardı. Bizim istediğimiz işte bu yüksek vicdanlı iş erlerinin, maarifin intişar attığı

memleketlerde çok olmasıdır.

Usulü tedriste, çocuğu tanımak, bize faideli veçheler gösterebildiği gibi; ahlâk terbiyesinde de gösterebilir. Bu halde doğru vicdanın ne olduğunu ve bunun çocukta nasıl teşekkülediğini tetkik edelim.

Biz vazife adamı, iş eri yapmak istiyoruz. Bir çocuk veya bir adamın vazife vicdanlı olması için ne lâzımdır?

— Ona vazifesi öğredilmeli bir taraftan vazifesi hakkında (talimat) vermeli. Bir taraftanda bu verilen şeyi almasına dikkat etmeli.

Şimdi bunn yakından tetkik edelim. (Talimat) tan şunu kastediyorum: Öyle bir emir ki icabında tatbik edilmesi bilinecek. Meselâ bir zabıt, bir noktaya nöbetçi bir asker diker, başı bozukları geçirme, tevkif et dir.

Nöbetçi, heman tevkife başlamaz. Emri tatbik edeceği zamanı bilmelidir.

Bizim lisanımızda böyle emir ve işaretler var. Sizin eski yazınızda da vardı: Filân harf, filan şekilde şöyle okunur. Filan kelimede şöyle yazılır gibi.

Adabı muaşeretle de böyle şeyler vardır: Sabahleyin (günaydın) akşam (tünaydın) deniliyor. Sonra meselâ teşekkür ederim ve saire gibi.

Ahlâki emirlerde böyledir. Bunların nasıl ahvali ve icabat tesiri altında tatbik edileceğini bile bilmek için zihni bir sai lâzımdır.

Bir işi yapmazdan ve vicdanımız bunun iyi veya kötü olduğunu bize ihtar etmezden evvel, vazife hissini ve yapmak mecburiyetini duyabilmek için, evveli emirde bir takım emirlere vakıf olmamız icap eder. Vazife hissini teşekkülü için bu ahlâki emirleri ve talimatları alanın, verene karşı bir hürmet hissi olması lâzımdır. Eğer bu hürmet hissi yok ise - sanki emirler hiç verilmemiş gibi - vazife hissi, ahlâki vicdan doğamaz, teşekkül edemez.

Eğer askerin, zabıtine karşı hürmet hissi yok ise zabitin sözü boşunadır.

Askerin zabıtine, talebenin hocasına, çocuğun ebeveynine karşı olan bu hürmet hissi nedir?

— Bu his, mudil bir histir. Bunun içinde filhakika korku vardır. Fakat yalnız korkudan ibaret değildir. Eğer korku tesirile hareket ediyorsak hürmet hissi altında hareket ediyoruz sayılmaz.

Yukarıda söylediğim emirlerde, tehdit yoktur. Yalnız tahtında müstetir, mücazat sezilir. Bununla beraber her defasında bu mücazayı tasrih etmek ihtiyacı da yoktur.

Hürmet hissini içinde, korku ile beraber itimat hissi de vardır. Bu itimat hissi sayesinde ki emirleri tatbik etmeğe kendimizde kuvvet buluruz.

Tavsifine çalıştığımız bu hürmet

hissinin mebdini bulmak kolaydır: Küçük çocuğun, yetişkinlere, ve bilhassa oğulun babaya olan hürmeti.

Oğulun babaya hürmet hissi muhabbet ile korkudan mürekkeptir. Vazife hissini menşei ve mebd-i işte bu histedir. Ahlâki emir ve talimat bu tahlil ettiğimiz tarzda verilirse vicdan ve vazife hissini teşekkülüne de hizmet edilmiş olur. Vazifemizi yaparız veya yapmayız. Fakat yapmayınca pişman oluruz. Çünkü ahlâki emir, vicdanın kapusu önüne dikilir ve bir iç üzüntüsü duyarız.

Şüphesiz ki vazifelerimizi yaptığımız zaman da olur. Fakat vazife hissi, insanı daima eyliğe doğru sevkeden bir kuvvettir.

Bu hadisenin tahlili uzun sürdü. Mazur görün. Mürebbi sıfat ile bu tahlilden alacağımız bir iki ders varsa ondan uzattım.

Birinci ders şu: Çocukların kendimize karşı hürmet hissini temin etmek. Fakat korku üzerine itimat üzerine müesses, bizi memnun etmek arzusuna matuf bir hürmet.

Aile bu işi kolaylaştırabilir. Eğer aile, bir şefkat ocağı ise; çocuğa kaba muamele yapılmadıysa, çocuk mektebe itimat hissi ile gelir ve mektep ailenin bu ihtimamından istifade eder.

Eğer aile böyle değilse, ozaman mektepte çok zahmet çeker. Okutucu çocuk, (emir)leri, muallim keyfinden öyle veriyor sanır ve (kanun) a düşman nazar ile bakar. Böyle çocuğu kanunla alâkadar edebilmek için

onu yeni baştan terbiye etmek lâzımdır.

İkinci ders şu: Verdiğimiz ahlâki (emir) leri çocuk anlayabilmeli ve tatbiklerine itina etmeliyiz.

Bilhassa küçükler, emirleri, manasını anlamaksızın, harf harfına almağa, zahirde kalmağa mütemayildirler. Bütün dinlerde emirler işte böyle anlaşıldı. Sureta zahirine pek hürmetkâr idiler; fakat ekseriya asıl manakavranılamadı. Musevilerde cizvitler ve sairede hal böyle oldu. Verilen her hangi bir emrin yalnız zahirini anlamağa umumi bir temayül vardır. Çocuğa ahlâki bir prensip vermek isteyince evvelâ bunun manasını anlatmağa; ve gramer kaidelerinin nasıl tatbikine çalıştırıyorsanız bu ahlâklık prensibinde de öyle tatbikine çalıştırınız.

Şu tarif ettiğim şekilde (ahlâk bilgisi) heman bütün memleketlerde verilmektedir. Altmış sene evvel Fransa, lâıyk tedrisat esaslarını yaparken bu ahlâk bilgisine çok yer ayırmıştı. İlk mekteplerde ahlâk bilgisi derslerinde vazifelerin nevi-leri gözden geçiriliyor. Adalet ve açık kalplilik üzerine olan bir ders çocuğa, bunların zıddı olan ahval içinde kalınca keşfettirebilecek. İsveçre muharrirlerinden biri deyor ki: «Bize bir çok faziletlerden ve fazihelerden bahsediliyor. Lâkin biz bunlarla karşı karşıya gelince ayırt edemiyoruz».

Çocuğa, yaşayacağı muhitte, mümkün olduğu kadar mütelevvi cesaretler, fedakârlıklar, bitarafıklar göstermek ile pek kıymetli ahlâk bilgisi dersi vermiş oluruz.

Bu prensipleri çocuk lisanile

ifade edebilmek te lâzımdır. Çünkü çocuk lisanı, bizimkinin aynı değildir: Diline tesbih edildiği kelimeler olduğu gibi, mütemadiyen zihnini işgal eden sevdiği fikirlerde vardır.

10 — 14 Yaşlarındaki erkek çocuklar cesarete meftundur. Eğer on dört yaşındaki çocukların ahlâki bir talebiniz varsa bunu cesaret şekli altında isteyiniz. Cessur bir çocuk, böyle yapar deyiniz. Meselâ yalan söylemekten vazgeçirip doğruluğa alıştırmak isteyorsanız ona 10 ve ya 18 yaşındaki çocuğa söyler gibi söylenmezsiniz.

Eğer daha büyük çocuklara hitap edecekseniz bunların akıl ve muhakemelerine müracaat ediniz. Eğri bir gidişin ihtiva ettiği tazatları gösteriniz.

14 — 16 yaşlarındaki balıklar ise bunların (güzellik) hislerine müracaat edilir. Yalanın çirkin bir şey olduğu; güzel elbise ve şık kıyafatla yalanın bir arada yakışmadığı söylenir.

10 — 14 yaşlarındaki çocuklara ise doğruluğa cesaret vasıtasile götürmeli: bir hatayı itiraf etmek için cesser olmak lâzım geldiğini anlatmalı. Muallime her hangi bir yalan atmak güç bir şey değil. Güç olan başka türlü dürüst hareket etmektir dimeli.

Bu mücerret ahlâk prensiplerini böylece çocuğun temayüllerine uydurabilmek, çocuk lisanile ifade edebilmek hocalık san'atının mühim noktalarındandır.

Dersler, ahlâk terbiyesi hususunda muallimin yapacağı işlerin yalnız bir cephesidir. Dersler ya-

nında sıhhi ahlâk işi de vardır. Be-
den sıhhati için devlet memurları-
nın yapacağı iş, hastalıklardan
korunmak için malûmat vermek
değil, hastalık tohumlarının çoğal-
masına mani olmak için tedbirler
almaktır. Hastalıklara karşı müca-
dele, yalnız doktorun işi değildir.
Sıtmaya karşı meselâ pencerelere
tel germek ile de bu hastalık hak-
kında malûmat vermek kadar mü-
cadele edilir. Mekteptede yalana
karşı işte böyle alınacak bazı ted-
birler bulunabilir ki bu sayede
yalan hakkında edilen nasihat-
lardan daha ziyade müessir hare-
kette bulunulabilir.

İşte sıhhi tedbirlerden biri:

Jan Jak Ruso müessesesinde
çocuklara, ne vakit yalan söylüyor-
sunuz; dedik. Türlü türlü yalanlar
gördük.

Yalanların dörtte üçünden ziya-
desi, ceza almak korkusundan imiş.
Bu, ebeveyn ve muallim için pek
dikkata şayandır. Bizde çocukların
yalan söylememesine pek itina edi-
lir. Eyi. Lâkin ebeven pek ileri
giderek çocuğa ağır ceza tatbik
ederlerse, gayenin aksine bir yola
gidilmiş olur. Eğer yalanın dörtte
üçünü, korkudan ileri geliyorsa,
bu halde yalana karşı mücadele
etmek için korku usulüne müracaat
etmemek icap eder: Sıhhi ahlâk
tedbirleri almak lâzımgelir: Çocu-
ğun etrafında bir itimat havası ya-
ratmak. Çocuk, evvelceden bilme-
lidir ki, her nasılsa bir hata işlerse
cezası mutedildir. ve tahammül
edilebilir. Evde veya sınıfta bu
itimat havası, sivri sineklere karşı
pençerelere çekilen tel gibidir: Bizi

bir çok nasihatlar vermek işinden
kurtarır, ve daha müessir olur.

Şimdi birde sınıfta rekabet
meselesini alalım. Bazı memleket-
lerde, çocuğu çalıştırmak ve hatta
ahlâk terbiyesi hususunda bu reka-
bet hissine dayanılıyor. Çocukları
çalışkanlık derecelerine göre otu-
rtuyorlar; iftihar levhaları açılıyor;
mükâfatlar tevzi ediliyor; nişanlar
veriliyor ve saire... Her işe, her
kitabete vazifesine bir takım notlar
veriliyor. Öyle bir numara ve not
işki ki çocukları birbirleriyle daimi
rekabet içinde yaşıyor.

Bu sisteme, çok zamandır,
itiraz edilmektedir. Evvelâ ahlâk
bakımından olan itirazı görelim:
Rekabet hissi içinde yaşamak, ço-
cukların (sempati) hislerinin inkişaf
edememesini mucip olur. Bundan
başka çocukları yalanada sevkeder:
Fazla numara almak için hiyleye
müracaat ederler.

Sıhhat için de zararlıdır: ço-
cukların bilhassa orta tahsildeki-
lerin (dimağ yorgunluğu-surmenage)
hastalığına düşmelerine en ziyade
rekabet hissi sebep olmaktadır.

Üçüncü itirazda zekâ noktai
nazarındandır: Rekabet usulile yal-
nız çalışanlar-Yani sınıfın akalliyeti-
tahrik edilebilir. Sınıfın ekseriyeti
cesaretsiz düşer. Halbuki tahrik
edilen akalliyet, esasen tahrike en
az muhtaç olan kısım idi.

Rekabete edilen bu itirazlar
kuvvetlidir. Bu itirazlara verilen
cevaplarda zahiren kuvvetliye ben-
zeyor:

Rekabet, çocukların tabiatında
vardır. çocuklar bunda bir zevk

duyarlar. Sınıf canlanır. Binaen-
aleyh böyle sevki tabiiye dayanan
bir terbiye vasıtasından istifade
etmemek kâriakıl değildir.

Bu mesele, hattı zatında dikkata
şayan olduğu için uzadıyorum yoksa
benim gördüğüm nazaren sizin
mekteplerinizde rekabet usulü yok.

Şimdi daha derin tetkik
edelim.

Bazıları derler ki çocukta (kav-
ga sevki tabiisi) var. (Rekabet)
bundan doğuyor.

Bu, tamamen doğrudur. Hatta
ben daha ileri giderek, her insi-
yaktan muallimin istifade etmesi
lâzım geldiğini de kabul ediyorum.

Çocuğun insiyaklarının hepsinin
tehlikeli olması ihtimali de vardır.
Bu insiyaklar karşısında muhtelif
vaziyetler alınabilir:

1) Sevki tabiileri bilmemezlik
etmek. Bu, her zaman kabili tatbik
değildir. Meselâ teneffüste çocuk-
ları mütemediyen kavga etmeğe
brakamayız.

O halde ikinci bir tedbir almak
lâzım gelir.

2) Tehlikeli, diye insiyakları
boğmak. Her türlü tezahürlerini
menetmek.

Bu kabil muamele ise ekseriya
tesirsiz kalır. Eğer bir sevki tabii
mevcut ise tezahür edecektir. Şu
kadar ki bazan bu tezahürü mu-
allim göremez, yahut başka şekil
altında tezahür eder.

3) İnsiyaklardan istifade etmek
ve bunları salim mecraya sokmaktır.
Bu bapta en iyi hareket budur.

Rekabet hissinden istifade ta-

raftarları: «Bizim yapmak istediğimiz
de budur. Avlıda çocukları kavga
ettirecek yerde tahrir vazifelerinde
rekabete salıyoruz.» Diyorlar.

Bunun hatalı noktası şu: Bir
insiyak, çocuğa veya yetişkin insana
ani ve hasbi bir haz bahşeder. ve
insiyakin alâmetide budur. Ağacın
üstünde meyve bulacağını ümit et-
mediği zaman bile çocukta ağaca
tırmanmak meyili vardır.

Binaenaleyh bir insiyak karşı-
sında isek, kendi tevlit ettiği haz
ve entreden başka ayrıca entere ya-
ratmağa ihtiyaç yoktur.

Çocuğun mektep mesaisini
mükâfatlandırmak için rekabeti bir
oyun haline sokmalıdır. Oyun ile
insiyak arasında sıkı bir münasebet
vardır. Hesapta sürat, tarih coğ-
rafya bilgileri, imlâ... Musabakaları
sınıfta oyun şeklinde yapılabilir.
Bu oyunda galip gelmek zevkini
tatması kâfidir. Ayrıca mükâfata
lüzum yoktur.

Bu şekilde hareket etmek, sını-
fın havasını büsbütün değiştirir.
Sınıfta oyun havası yani galip gele-
miyeceğim diye hafif bir korku
eser. Rekabet değil.

İzcilik müessisi Baden Pavul
bunu pek dahiyane hissetti. İzci-
likte nişanlar, çocukların birbirle-
rile yaptıkları musabakaları müte-
akip değil, her hangi bir şeyi yap-
mağa ehil olduğunu gösterdikten
sonra, meselâ yüzdükten veya yaş
odunları bir kibrit ile yakabildikten
sonra verilir.

Filhakika bu zat bir çok mu-
sabakalar tertip eder. Lâkin bu
musabakalarda (galip gelmek zevki)

nden başka ayrıca bir mükâfat yoktur. Bu suretle hareket pek muvafıktır çünkü yukarıda söylediğimiz ahlaki mahzurları yoktur.

(Baden Pavul), başka bir tarz daha öne sürdü; Fertler arasında değil, guruplar arasında musabaka. Bu suretle sınıf ikiye bölünerek iki gurup arasında musabaka yapılmış olur. Kavgacılık sevki tabiisi vasıtasile tesanüt insiyakı mümârese ettirilmiş olur; zira en kaviler, en zaifleri hazırlamağa çalışırlar.

Mezkûr mahzurun izalesi için (Baden Pavul), başka bir vasıta daha buldu: Çocuklar, birinciliği almak için değil (en geri) kalmamak için müsabaka edecekler. Bundan ne beklediğini anlıyorsunuz: Müsabaka, birincilik için olunca, mütevaliyen dökülen dökülene... En ziyade çalışanlar, en kaviler oluyor. (En geri kalmama) için oynanırsa aksi vukua geliyor. Yani en zaifler, mümâreseye, diğerlerinden daha çok fırsat buluyorlar.

Rekabet meselesi üstünde çok

durdum. Muallimin bir insiyaktan muhtelif yollarla nasıl istifade edebileceğini teferruatile göstermek istedim.

İnsiyakî olan bütün temayül-lerin tehlikeli cihetleri olabilir. Fakat muallimin vazifesi: Çocuğun hakiki kuvvei muharrikesi olan bu insiyakları kullanacak kadar mahir olmaktır.

Ahlâk terbiyesi ile malûmat ve hıfzıssıhha arasındaki münasebet pek geniş bir sahadır. Muallimin hususi kabiliyet ve dehasına, diğer her sahadan ziyade, mühtaçtır. Muallimin kabiliyet ve dehasından da şunu bekleyorz: Çocuğa harıçten gelme, bir itaat hissini vermesin. Çocuğu eyi ve kötü hakında şahsi bir mana sahibi kılarak yalnız kendi vicdanının emirlerini dinleyen bir adam yapsın.

İşte biz böyle adamlara mühtacız.

M. Rahmi

Beni şüpheden kurtar

*Beni şüpheden kurtar! Dedikleri gibi sen,
Hissiz bir mahluk gibi, kemik, kan ve etmesin?
İnanmam, sen böyle basit bir kaç maddeden,
Yalnız kandan, kemikten, etten ibaretlmişin?*

*Aldanmağa mnhtacım! Hiç olmazsa yalan de!..
Çıldırırım, onların iddiası doğruysa!
Mümkün olsa da beni kahreden bu sözlere
Karşı duyduklarımı gönlün de bir az duysa!*

*Kaç yıldır, geliyorum ardından adım adım
Kaç yıl var ki kalbini hâlâ anıyamadım,
Seni bilmiyenlerden farkın olmasa bile;*

*Yine haykırıyorum aşkımın kudretiyle;
Bir genci şair yapan o güzellik, o füsün,
İmkânı var mı hissiz bir vücutta bulunsun?*

İzmir 1930

Süleyman Sıddık

(R. Cousinet) nin

Gurupla serbest çalışma usulü

9 - 12 Yaşındaki çocuklar için

— 1 —

Şu bir kaç sahifede pedagojinin bir teknikine (ister-seniz usulü diyelim) ait kaideler bulacaksınız. Bu (usulü)de iki şey nazarı dikkata alınmıştır:

1) Usulün; bu günkü Psikoloji ve biyoloji çocuğu nasıl telekki ediyorsa o telekkiye müstenit pedagoji nazariyesine dayanması

2) Usül, mufassalen izah edilmiştir. Usulü kullanmak isteyen her kesin, kolayca ve doğru olarak tatbik edebilmesi.

Şunu da ilâve edeyim ki (usulü), sekiz şenedir muhtelif mekteplerde tatbik edilmekte olup her yerde aynı neticeler alınmıştır.

Usulü, mümkün olduğu kadar vazih ve mufassal yazmaklığım; yalnız tatbiki kolay olsun, diye değil, aynı za-

manda yapılacak tecrübelerin terbiye aleminin ilerlemesine hizmet etmesi içindir de...

Öteden beri gelen an'ana şudur ki pedagoji usülleri, her kesin kendi istediğine ve kudretine göre tatbik edebileceği müphem bazı düsturlardan ibarettir. Bu düsturları tatbik edecek olanın terbiye san'atında mahareti yok ise, bunların haddizatında kıymeti azdır. Ekseriya tekrar edildiği veçhile terbiye işinde muallimin kıymeti, usülden üstündür. Muallim ve usül meselesini uzun uzadıya münakaşaya burada girişemiyeceğim. Yalnız şunu hatırlatmak isterim ki (usulü)ün bizatihi kıymeti nedir bunu tam tayin etmek mümkün değildir. Elde edilen neticelerde ne kadarı usule, ne kadarı muallimin sanatkârlığına ait olduğu ölçülemiyor. Zira bu neticeler içinde, terbiyenin sanat kısmının da

yani muallimin sanatkârlığının da hissesi vardır. Binaenaleyh bizatihi usulün, neticesini ölçebilmek, tahlil edebilmek mümkün değildir. Bu sebeple (terbiye ilmi), her kesin arzu etmesine rağmen pek ilerilemiyor. Filhakika (ilim) ileriliyor ama (sanat) başkasına verilebilen bir şey değildir, fıtridir. (Terbiyenin ise hem ilim, hem sanat cep-heleri vardır.)

Bunun içindir ki benim izahına çalıştığım teknik ve usulü tetbik etmek isteyenlerden şunu isterim ki sadece benim verdiğim kaideleri tatbik etsinler. ve kendilerinden, usulün vereceği neticeleri tadil edecek, hiç bir şey ilâve etmesinler. Benim kaidelerimden harice çıkmasınlar. Eğer tatbiki müteakip, eyi neticeler elde edilirse, usulün eyliğine verilir ve bu usül kullanıldıkça yavaş yavaş gittikçe daha ziyade kredi kazanır. Bazı ahvalde, bu usül muvafak olamazsa, o zaman usulün hatalı noktaları meydana çıkar. Bu suretle bütün mürebbilerin işine yarayacak bir islah ve terekki husule gelir. Aynı zamanda bundan (ilim) de istifade ile terekki eder.

Bu tekniğe şu nam verilebilir: Kendi kendilerini müş-

tereken terbiye vasıtasile çocukların faaliyetini inkişaf ettirecek usül.

Bu usül, şundan ibarettir: Bir sınıf veya bir mektebin birbirine uygun ve müşabih çocuklarının, ayrı ayrı değil, gurup halinde çalışmalarına müsaade etmek. Her gurup, bir çok işler içinden, kendine bir iş seçer (tıpkı oyunlar arasından bir oyun seçtikleri gibi) ve o işi yapabildikleri kadar yaparlar. Kendisine sorulmadıkçe muallim, hiç bir müdahalede bulunmaz.

Amelî ve artistik işlerden mada diğer fenni, tarihi ve coğrafi işlerde umumî usul: Tarassut ve tahlil usulüdür. taharri ve tetkikler için evvelceden kararlaştırılmış bir program veya muallimin evvelceden tertip ettiği bir şema olmayacaktır. Müşahede ve tarassut edecekleri şeyleri çocuklar kendileri istedikleri gibi seçecekler ve bunları, müşahedet ve tazat noktalarına vakıf oldukçe, yavaş yavaş tasnif edeceklerdir.

Tarassut, tasnif ve -ehliyet hasıl olunca- hadiseleri izah: İşte fenni işin esası budur. Her işin esası da bu...

Bu teknik ve usulüm, bir

nazarîyenin tatbikinden ibarettir. Ben terbiyeyi şöyle tarif ediyorum: Terbiye; çocuğa en uygun yollar ile, fitret ve tabiatını tamamen tahakkuk ettirmektir. Fakat evvelâ şu esas dahi kabul edilmelidir: Çocuk, ancak insiyaklarını yaşadıkları sonradır ki (büyük insan - Adult) olabilir ve çocuk, büyük insandan bambaşka bir tiptir. Bunu temin için yegâne yol: Faaliyet ve harekettir. Tabir diğerle çocuk kendi hayatını yaşamak yani muhitinde seviyesle mütenasip unsurları hazın edebilmektir. Bu muhiti; büyük insanlar tarafından büyük insanlar için yapılmış olan bu günkü cemiyet temsil edemez. Ancak başka şeyler ve çocuklar vasıtasıyla ayrıca temsil edilebilir.

Çocuğa, kendi hayatını yaşayabilmesi için, bu muhiti mektep vasıtasıyla temin etmek pedagojiye düşer. Binaenaleyh mektep: Çocukların MUHİTİ olup şu iki şartı temin etmek mecburiyetindedir:

1) Fikirlerini birbirleriyle taati etmelerini ve birlikte çalışmalarını temin.

2) Çocuklara, tetkik edilecek eşya hazırlama.

Muallimin vazifesi: Bu eşyayı çocukların önüne koyma ve bu eşyayı mütalâa

ederken, bir şey sorarlarsa, malûmat vermeğe münhasır kalmalıdır.

Bu terbiye nazariyesi; çocuğu biyolojik ve psikolojik bir telekki üzerine istinat eder. Çocuk; enterelerile ve ruhunun faaliyet tarzı ile büyük insandan tamamiyle başka ve nevî şahsına münhasır bir varlıktır. Bu ciheti kâfi derece ispat edilmiş kabul ediyorum. Çocuk, (büyük insan) olmağa namuzettir. ve şimdiden onda büyük insandaki bazı hatlarda var. Fakat ancak buluş anında vukua gelen hakiki bir istihale neticesindedir ki çocuk, büyük insan oluyor. (çocuk başka büyük insan başka) olduğu her vakit tarassut edile gelmiştir. İlmin bu tarassudu, ötedenberi milletlerin hakimane görüşü ve darbımesellerile birleşmektedir. Çocuk ruhunun bariz vasfı: Kâinatı anlamak ve kâinat hakkında bir (tasavvur - representation) elde edebilmektir.

Büyük insan ise kâinat üzerine tesir icra etmek ister.

Çocuk kâinatı sadece tanımak istiyor. Kâinatı terkip eden sayısız hadiseler mukdarını görmek, bunları gittikçe daha vazih temyiz; ve gittikçe bunları daha doğru tasnif

etmek ister. Çocuğun en mühim işi ve hatta varlığı buna münhasırdır. Eşyayı evirüp çevirmek, bunların nasıl yapıldığını ve nasıl tevafuk ettiklerini aramak, tarassut etmek. çocuğa has faaliyetler. Bu tarassutlardandır ki (kendiliğinden olan oyunlar) doğar. ve bu oyunlar, dramatize edilmiş hadiselerin tasnifine doğru ilk yeltenmelerdir.

Çocukta, bütün diğer canlılarda olduğu gibi, kuvvetli bir muhafazai nefis insiyakı vardır. Ben bu insiyakın çocuğu yaşamağa, büyümeğe, büyük insan olmağa iten kısmından değil, bunun kadar kuvvetli olup çocuğa has olan ve çocuğu çocukluk halinde tutan, çocuğu -büyük insan olmazdan evvel- çocuk hayatı yaşatan kısmından bahsedeceğim. İşte bu muhafazai hayat, insiyakı, en büyük müşkülât bahasına tatmin edilmektedir. Bütün diğer canlı mevcutlar gibi, çocuğunda kendini mahvetmek isteyen düşmanları vardır. Fakat çocuğun - diğer bütün canlı mevcutların aksine olarak- bir muhiti yoktur. Halbu ki muhit; hayatîyat alimlerinin hayat için öne sürdükleri zarurî bir şarttır. Çocuk, bu muhiti, pek çok

zahmet ile, kenidsi yaratmak mecburiyetinde kalıyor. Bu iki kazıyyeyi izah edelim:

Çocuğun düşmanları - hiç inanılmıyacak gibi de görünse mürebbiler yani ebeveyn ve muallimlerdir. Anıfen bas-tedilen mütalea ve mülâhazalardan sonra bu iddiayı belki okadar hayrete şayan görmezsiniz. Çocuk, çocukluk halinde; nevî şahsına münhasır bir varlık halinde kalmak istiyor. Buna çaballıyor. Ebeveyn mürebbiler ise; gerek kendine has faaliyetleri men gerek vaktinden evvel büyük insan gibi yaşamağa mecbur etmek suretleriyle çocuğu, çocukluktan çıkarmağa zorluyorlar.

Çocuğun bu nevî şahsına münhasır faaliyetini imhada mürebbiler: (Cebrü tazyik) usulünü kullanıyorlar ve badehu çocuk ta en esaslı fazilet olmak üzere de (itaat) kabul ediyorlar.

Muhafazai nefis insiyakı, çocuğu, mürebbilerin bu imhakâr hareketine karşı mukavemete ve mürebbilerle cidalde sevk ediyor. Ve bu cidalde (itaatsızlıkla) kendini müdafaa ediyor. Bütün çocuklarda, derece derece tesadüf edi-

len (itaatsızlık), hiçbir zaman fena bir huy olmak üzere telâkki edilemez. İtaatsızlık: çocuğun karakteristik bir vasfı, hayat mücadelesinde uzvî bir müdafaa vasıtasıdır. Buna sebep mürebbilerin yordamızcasına olan hareketleridir. Çocuk itaatsızlık ediyor; çünkü yaşamak istiyor.

Muhafazai nefis insiyakının temellük insiyakı ile ne kadar sıkı münasebattar olduğu malumdur. (Malik olmak), şahsiyetini büyütme demektir. İkinci insiyak, birinciye kuvvetlendirir; şahsa itminan verir. Çocuk: her vakit zihni faaliyeti için zarurî olan şeyler karşısında « ona dokunma, buna dokunma » diye çıkışan düşmanlarına yani mürebbilere karşı kendini müdafaa için ceplerini, çekmecelerini türlü türlü şeylerle doldurur ve gizli gizli bunları tetkik eder. Kolleksiyon insiyakı, arkadaşından daha zengin bir kolleksiyona malik olmak gururu dahi uzvî müdafaalardandır. Çocuk yaşamak içindir ki kolleksiyon yapıyor.

Çocuğun muhiti yok, ne gariptir ki çocuğun içinde yaşadığı şehir, köy, ev mektep çocuk için bir muhit teşkil

etmiyor. Bunlar, çocuğa göre tertip edilmiş şeyler değil. Buralarda çocuğun entere ve arzutarını tatmin edecek hiçbirşey yok' bunlarda hiçbirşey, çocuk, için kolayca terassut edilebilir ve anlaşılabilir değil. Ve bütün bunlardan daha müthiş şu ki: içinde yaşadığı cemiyetin faaliyeti, çocuğa yabancı ve yasaktır. Çocuk, vaktile görmüş insanların muhitinde yaşıyor; o, göremiyor. Bilen insanların muhitinde yaşıyor, o bilemiyor, anlayamıyor. Çalışan insanların arasında yaşıyor; o, hareket edemiyor, çalışmıyor. İçinde yaşadığı cemiyet, onu herşeyden men ediyor. Çocuk, cemiyet içinde (sonradan çıkma bir türü) vaziyetinde kalıyor. Şüphesiz ki bu, ötedenberi daima böyle değildi. Medeniyetin gittikçe daha mudil bir şekil alması sebebedir ki, çocuk ayrı bir mevcut vaziyetine düştü. Ve çocuğu cemiyete hazırlamak müddeti gittikçe uzuyor.

Cemiyet çocuğa mahsus bir muhitin lüzumünü sezmiş olup bunu (mektep) namı altında temin etmek istemiştir. Bu günkü mektebin niçin çocuk hayatına mahsus bir muhit teşkil edemediğini ispata kal-

kışamıyacağım. Çünkü bunu, benden evvel birçok insanlar yapmışlardır.

Çocuk, mektepte aldanmıyor ve muhtaç olduğu muhiti bulamıyor. Binaenaleyh kendisi bir muhit yaratıyor. Bu muhit (Oyun) dur. Oyun, büyük insanların ciddi faaliyetinden ve içtimri şeraitten nefret eden çocuğun sığınacak yeridir. Çocuk yaşamak için oynuyor. Bununla beraber, çocuk oyununun mültemyiz bir vasfı yoktur. Büyük insanların ciddi faaliyetinden, derunî alâka itibarile, ayrı değildir. Oyun, büyüklüğün işine muadildir. Yalnız işten şu itibarla başkadır: Cemiyetin, çocukları içinde bıraktığı hususî vaziyet dolayısıyla oyunun maksadı ve içtimai faydası zahir değildir. Yalnız havası işleten oyunlar bertaraf edilirse -ki bunlar hakiki birer spordur. Ve mektebe karşı bir aksülâmel olarak tekâmül eder.- Çocuk oyunları, yukarıda zikrettiğim, çocuk muhitinin teşekkülü için zarurî, iki şartla uygun olmak üzere iki türdür:

1) Eşya daha mühim rol oynar: muhayyele ve taklit oyunları.

2) Diğer çocuklar daha mühim rol oynar: içtimai oyunlar olup bunlarda çocuk, hemcinsleriyle münasebatta bulunmağa uğraşır.

Binaenaleyh çocuk: şöyle tarif edilebilir: Tabii muhiti oyun olan ve düşmanlarına karşı mücadelede kendini (itaatsızlık) ile müdafaa eden canlı bir varlıktır.

Bu canlı mevcudün yaşamasına yardım etmek pedagojinin işidir. Bu da çocuğa oyuna müşabih unsurlar vermek ve bu suretle onun kendi yarattığı muhitin zenginleşmesini temin etmekten ibarettir.

Biliyoruz ki bu unsurlar: eşya ve diğer çocuklardır. Bilhassa kendisine benzeyen ve seviyesi kendi derecesinde olan çocuklardır. Binaenaleyh çocuğa bu eşyayı vermek mecburiyetindeyiz. (Mektep, geniş ve zengin bir müze olacaktır.) Ve çocuğu, tek bir iş meydana getirmek için arkadaşlarıyla beraber çalışmasını temin edeceğiz; tıpkı arkadaşlarıyla tek bir oyun meydana getirmek için oynadıkları gibi. Çocuk, bu kendi muhitinde, kendine has faaliyetle çalışırken zıt bir vaziyet almıyacağız. Yoksa (İtaatsızlık) eder.

II

Bir mevcudu beşere lâzım olan ilk muhit, şüphesiz (maddi muhit) tir. Bu, (ev) dir. ve mektep de (çocuklar evi) olmalıdır. Çocuklar, mektebi, istedikleri gibi döşesinler, süslesinler, baksınlar. İstikbalin mektebi; bir bağçe içinde, heman heman çıplak bir halde ve sahibi çocuklar olacaktır. ve kendilerine faydalı şeyleri: müştereken, bir çok teşekkürler içinde, çalışarak ve uygun muhitler yaratarak öğreneceklerdir.

Bu günkü vaziyette, ders-hane çocuklara verilmelidir. Eğer tek muallimli köy mektebi ise bütün mektebi vermeli. Mektebin içinde olan eşyanın hepsini ayrı ayrı bilme, bina-sını, coğrafi mevkîni, şimdiki halinde tutmak için lâzım gelen işleri (hakiki veya suni), çocukların malik olmak istedikleri şeylerin kolleksyon-larını havi olan müzenin teşekkülünü, tezyinati, mamur tutmağı, ev dairesini ve müm-kün ise mutfak işlerini kav-ramakladır ki çocukların ter-biyesi, daha doğrusu -çünkü

kelime burada yerinde değil - tabii hayatları temin edilebilir. Ancak bu surettir ki çocuklar, ahlâki ve içtimâî hayat içine sokulabilirler.

III

İşlerin hepsine uygun ge-len umumî usul şudur: Çocuk-lar, kendileri gurup gurup ayrıl-sın ve bütün iş esnasında her hangi bir çocuğun gu-rubu değiştirmesine müsaade edilmeli. Muallim, hiç bir ço-cuğa; filan guruba gir veya filân guruptan çık, diye mü-dahale etmemeli. Kezalik filan çocuğu alın, veya alma-yın diye hiç bir guruba bir şey dimemeli. Bir gurup, her hangi bir işte çalışırken hiç işlerine karışmamalı ço-cukları, kendi kendilerine ça-lışmağa brakmalı, ne onları idare etmeli, ne kulağuzluk etmeli, ne yardım etmeli. yalnız çocuk muallime bir şey sorarlarsa o zaman cevap verir. Eğer guruplardan bi-rinde bir çocuk çalışmıyorsa muallim, ona ihtar etmemeli Ekseriya vaki olduğu üzere arkadaşlarının onu guruptan çıkarmasına intizar etmeli,

Gurup, bir çocuğun çalışmağa niyeti olmadığını veyahut kendi gurupları ile mütenasip olmadığını (o işte çok ileri veya çok geri) görünce onu aralarından çıkarırlar. Bu çıkan çocuk, kendine uygun başka gurup arar.

Yazı işleri için: Siyah tahtaya her gurubun vazifesi yazılınca (her gurup için bir siyah tahta olmalı), muallim bunu okur ve çocuklara gra-mer ve şekil hataları var mı, diye sorar. muallim, kendi tashih etmez; meğer ki çocuk-lar tekrar telkikte dahi hata-ları görememiş olsunlar. Ço-cuklar ona, «niçin böyle tas-hih ettiniz?» diye sormadıkçe, tashihlerini izah etmez. Bu-rada izahı uzun sürecektir esbap-tan dolayı ben şuna kanım ki sistematik gramer mütalaasını son sınıfa brakmalıdır.

Sınıfın idaresi, mümkün ol-duğu kadar, çocuklara brakıl-malıdır. Her gurubun büyük bir kasası (mümkünse came-kânı) vardır: Maden, nebat, böcek vesaire kolleksyonları içindir.

Bundan başka gurubun yazı işleri için bir defteri var-vardır. Bunun adı (Kiraet kitabı) olup bunda her gru-bun serbest tahrir vazifeleri: hikâyeler, şiirler, komediler,

yazılıdır.

Gene her gruba, ders-hane-nin duvarlarından bir kısmı verilmiştir. Burayı resimlerle süslerler.

Yazı için şu usulü kabul ettim: va-zife, tahtaya yazılıp tashih edildikten sonra çocuklar bunu kendi hususî def-terlerine kopya ediyor. Grup defterini her çocuk sıra ile tutar. Sonra her ço-cuk, bu yazıya münasip resimler yapı-yor. Daha sonra, gene muallimin hiç müdahalesi olmaksızın, çocuklar ken-dileri en iyi resimi seçip, grup defterine çekiyorlar.

En son her grup, kendi yazısını yüksek sesle okuyor ve çocuklar hepsini mu-kayese ediyorlar. Ve en iyi yazı ve resim olarak seçileni (sınıf defterine) çekiyorlar.

Vazife, her grup tarafın-dan ders-hanedeki eşyanın her birini tasvir ile başlıyor (ki yarı edebî, yarı fenni vazife-dir). Sonra riyaziye ile ik-mal ediliyor: sınıfın mesahai sathiyesi, ne kadar metre mi-kâbı hava aldığı, pençerele-rin kapıların mesahai sathi-yesi, mobilelerin mesahası, tes-hin vasıtalarının mesahası, bunların hepsinin çocuklar tarafından hariçten tahkik edilmiş fiatları, bozulunca her birinin tamir mrsrafları...

Görüyoruz ki bu iş, epiyce uzundur. Bu, muallime bu işleri soran çocuklar tara-fından hür olarak yapılma-lıdır. Sormazlarsa o vakit bu yapılacak hesapların he-pisi gruplar arasında taksim

edilir.

Daha sonra sınıfın ve bahçe mektebin plâni yani (coğrafya vazifesi), ve bundan sonra da kolleksiyonlar (fennî vazife) yapılır.

Fen vazifelerine büyük ehemmiyet vermelidir. Şöyle yapılır: Çocuklara anlaşılmalıdır ki her yeni şey, mümkün olduğu kadar sahih bir surette evvelâ etiketlenmeli, sonra tasnif edilmeli. Bir grup, kolleksiyon için birşey (taş, nebat, hayvan, odunparçası) getirince çocuklar, onu dikkatle tarassut ve muayene edecekler, yukarıda söylediğim usul veçhile tahrir ve tersim edecekler. Her biri, bir fiş üstüne tahrir ve tersim edilecektir. Bu fişlerin mecmuu, kataloğu teşkil eder. Eşya, kâfi derece çoğalınca çocuklar fişleri tasnif ederler. Bu tasnifin mükemmel olmamasının -çünkü kolleksiyona girecek yeni birşey gelince tasnifte bir tadil husule getirir- ehemmiyeti yoktur.

Görüyoruz ki çocuklar aynı zamanda edebî, riyazi, coğrafî ve fennî işle meşgul oluyorlar, Bu işin normal bir ıslıkamette tekâmülünü kendi haline bırakalım. (Fen işleri), gurupların müzelerinin zenginleşmesi ile inkişaf ediyor. (Hesap işleri) de sınıfı müzeleri için tutmak mecburiyetinde oldukları hesapla ilerleyor. Mekteplerin bu günkü vaziyetinde bu hesaplar ekseriya sun'î olmak mecburiyetinde kalıyor. Bu bapta muallim sınıfa alınacak veya tamir edilecek şeylere dair meseleler verir. (Bu bir oyun şeklinde olur.) Mektepte bir

kooperatif yapılarak mektepte çocuklara lâzım şeyleri alıp satmak vasıtasile ticcari muamele yaptırmak ve usul defteri mucibince defter tutturmak pek münasip olur.

Bundan başka her gurup kendi uhdesine verilen ders-hane kısmının sağlam ve düzgün bir halde bulunması için lâzım gelen defteri tutar.

(Coğrafya işi) ne mektebin bulunduğu mevkiî tetkik ile devam edilir: Mektebin bulunduğu mıntaka; en yakın muhitî, sonra iklim mütalaası (Bu tetkik, ders suretinde değil, çocukların tarassudile yapılacaktır: Her gün rüzgârları yağmurları, günlerin uzunluğunu tarassut ve kayıt ve mektep gezmelerinde yapılacak tarassutlar.

(Tarih işi), mazi içinde bir seyyahattır: Zamanımızdan evvelki zamanda mektepler, şehirler, elbiseler, tarih boyunca aleller nasıldı?

Bunda kullanılan usul de tarassut ve tahlildir. Çocukların ellerinde mesken, elbise, tenvir, teshin, nakliye vasıtaları vesaire tarihine dair resimler vardır. (Bu gün bu resimleri bulup yapıştırmak kolaydır.)

Evvelâ bunlardan her biri-

nin bu günkü vaziyetini tasvir ederler. Sonra mütalea edilen mevzua dair resimleri tetkik ve tarassut ile hulasalarını fiş üzerine kayıt ederler ve resimlerini yaparlar.

Bundan başka tarassut ve tasvir ettikleri bu şeyleri, (tahtadan, kartondan, kilden, kağıttan, kumaştan) yapabilirler. Mütalaa ettikleri tarihi devreleri dramlarla temsil edebilirler. (Tarihi tekrar inşa sahneleri).

Nihayet fişlerinden, bütün bir devri tarihîyi veya tetkik edilen bir (sınıf eşya)yı gösterecek umumî cetvellerde hülasa ederler: Meselâ Kurunuvusta boyunca: Mesken, elbise, nakliye vasıtaları ve saire... Veyahut bütün tarih boyunca mesken.

Diğer derslerin hepsinin yardım ettiği (edebî işin) serbest tahrir vazifelerinden hikâye, şiir, komedi) ibaret olduğunu yukarıda söyledim. Ne vakit canları isterlerse çocuklar yazarlar ve bir hususi deftere çekerler.

Bundan başka her gurubun bir çocuk kitapları kütüphanesi vardır. Çocuklar

bundan her vakit istifade edebilirler. Her gurup, kendi kütüphanesinin bir kataloğunu yapar, diğer guruplara emaneten verdiği kitapları kayıt içinde bir defter tutar.

IV

İşte bu suretle bütün dersler, oyun unsurları ile oyun şeklinde birbirine bağlanarak çocuğun inkişafına, ve muhitte olduğu muhitte teşkil ile kendi hayatını yaşamasına hizmet eder.

Teknik veya usulümü kâfi derece vazih yazdım. Yalnız bir tertip ve program vermiyorum. Bu işi tertip ve tasnif etmek, zihin için pek faydalıdır. Bunu çocukların yapması muvafıktır: Her sahada kâfi derece tarassutlar yaptıktan sonra tertip ve tasnife ihtiyaç hissedince bunu yaparlar.

(Zihni tasavvur) unda bir tertip ve tasnif yapmak, ruhun tekâmülü için öyle zaruri bir şeydir ki, terbiye namına lâayık hiç bir terbiye çocukları bundan mahrum etmez.

Kızıl çullu 8 Haziran 1930

M. Rahmi

ARZULAR

Birinci fasıl

William IThomas'ın muhitine intibak etmemiş kız» namındaki eserinden tercüme edilmiştir.

Mütercimi : Ali Kemal

Her hanŕi bir insanı veya hareketini tamamilen anlamak imkân haricindedir. Netekim bir yabancı gülün de hangi sebep ve ŕeraite mebnî kendine mahsus bir zaman ve muhitte açtığını hatasızca tespiŕ etmek mümkün değildir . Bunları mükemmelen anlıyoruz dirsek bütün kozmik faaliyetleri ve onların arasındaki irtibat ve teselsülü idrak ediyoruz iddiasını ileriye sürmüŕ oluruz. Fakat «muhitine intibak etmemiŕ bir kimsenin» veya bir «mücrimin», meselâ bir serseri veya bir zaniyenin hattihareketini kavramak muhitine normal bir surette intibak etmiŕ bir tacirin veya bir ev kadının hattihareketini anlamaktan daha güç bir mesele değildir. Her iki meselede de, pek alâ anlar ve takdir edebiliriz. Hayatta müessir olan

bazı âmilleri vardır. Bu amillerin bazıları haklıdır ve şahsın iptidai tab'ini gösterirler biz bunlara suvki tabii tesmiye ediyoruz. Diğer amiller ise, cemiyetin mütealebat, maruzat; mükâfat ve mücazatlardır ki. Bunlarada ferdin içti-mâ muhitinin tesirleri de-iyoruz.

Bazı fertlerde vahŕi halata temayül ve çlgınlık hislerinin kesretini ve diğer bir kısımda ise aile ocağı tesis hissini ve vazifede intizam duygusunun kesretini görürüz. Bunların sebeplerini araştırırken ayrı ayrı problemlerle değil fakat umumî mahiyeti haiz olan aynı problemin muhtelif safhalariyle karşılaşmıŕ oluruz. Fertlerin umumî hayat ve ŕeraite intibak edememelerinin sebepleri ancak harekât ve fa-

aliyetlerinin tamamen anlaşılmaları ile tezahür eder. ve aynı suretledir ki.. Bir kızın hayat-taki daimi endiŕesi ve ademî intibakı, umumî endiŕenin ve ademî intibakın tahakkuku ile meydana çıkar.

Bu münasebetle ruhiyat ve terbiye muakkipleri dahili temayüllerin hakikatta ne olduklarını bilmek ve kat'i bir fikir edinmek hususunda bu mevzula pek alâkadar dırlar. Watso'nunun yeni doğan çocukları üzerindeki tecrübelerine başladığı tarihe kadar bu hususta fenni ve kontrole tabii hiç bir ameliye yapılmamıştır. Watson tecrübelerinde tevekküfa mecbur olduğu ana kadar bir çocuğun doğuşunda ancak üç sevki tabiinin mevcut olduğunu bulmuştur.

Hali hazırda kabul etmekte bulunduğumuz [“heyecanî aksilameller,, Emotional reaction] de bu üç umumî nam altında toplanabilir: (1) Korku ile münasebeti olanlar, (2) hiddet ile münasebeti olanlar, (3) [daha münasip kelime bulunamamıştır.] Sevinç ve muhabbet ile münasebeti olanlardır. Bunlar hiç ŕüphesiz en büyük heyecanlardır . Daha başka nevi heyecanı aksilamellerin mevcut olup olmadığını henüz iddia edemeyiz.

Korku ahvalini intaç eden sebepler şunlardır: (1) Çocukların istinat vasıtalarını anı-zın çekivermek, kucaktaki çocuğu müteyekkiz bekleyen bir muavinin kollarına bırakıvermek, (2) yüksek ses, haykırmak, (3) bazen tam uykuya dalmak üzere bulunan bir çocuğu [altından çekilen bata-niye korkuyu tevlile eder, (4) ve nahayet henüz uykuya dalmıŕ olan veya heman uyanmak üzere bulunan bir çocuğu ani bir surette itmek veya hafifçe sarsmak tam bir muharriktir. Çocuk bu gibi haller karşısında şu suretle mukabele eder: Sür'atla nefesini çeker, ellerile lâlettayin bir yeri yakalar, [yakalamak bir fiili mü'anküstür. Çocuklarda düşürüldükleri zamanda muhtelif surette tezahür eder] Göz kapaklarını kapayıp açmak, dudaklarını buruşturmak, ağlamak, bu haller büyük çocuklarda kaçmak gizlenmek suretile tecelli eder.

Müşahedeler gösteriyor ki Çocuğun harekâtına mani olan itiyat haline girmemiŕ herhangi bir hal hiddet ve asabiyeti intaç eder. Yüz ve baş tutulduğu zaman çocuk ağlamağa ve müteakiben haykırmaya başlar. vücudu katılaŕır, kollarını ol-

dukça muntazam vurmağa ve çarpmağa bacaklarını açup kapamağa, uzatup çekmeğe başlar. Yüzü kızarıncaya kadar nefes almaz. Büyük çocuklarda kol ve bacakları vurmak, tekmemek, el ile urmak, ısırarak, itmek.... gibi daha muntazam hareketler mevcuttur. Bu hareketler çocuğun hiddetine sebep olan saikin izalesine kadar devam eder. Hatta bazen daha uzun müddet sürer. Yeni doğan çocukların heman heman hepsinin kolları yanlarında tutulunca hiddet alâmetleri görülür. Hatta en neşeli bir çocuğun bir kaç saniye için olsun burnu sıkılacak olursa derhal hiddet gösterir.

Sevinç ve muhabbetin izharına sebep olan original saikler berveçhi atidir: Çocuğun vücudunu hafifçe gıdıklamak ve okşamak, hafifçe sallamak, midesi üzerine dize yatırmak nivazişkâr temaslara ilâ beklenen « mukabele » muhtelifdir: Eğer çocuk ağlıyorsa ağlaması durur, yüzünde bir tebesüm belirir; nihayet gülmeğe başlar, kollarını oynatır. Be heyecan büyük çocuklarda ve yetişkinlerde gerek insiyak ve gerek itiyat tahtı tesirinde daha müteaddit ve muhtelif [ifadeler Expressions] tevlit eder.

Heyecandaki bu ifadelerin hareketât için birer hazırlık olduğunu ve muhafazai hayatta (hiddet) in ölümü izalede (korku) nun ve teksiri nufusta (muhabbet) in birer amil olduklarını hiç şüphesiz

anlarız. Fakat insanın cümeli asabiyesi hakkındaki malumatımız nakıstır. Bu malumat tam ve mukemmel olmuş olsaydı beşerin (aynı concrete) olan mütenevvi tecrübelerini idrak yine kabilolmazdı. Harekâtta ifadelerin nevi, harici dünyamızda cereyan eden hadiseler kadar müteaddit ve mütenevvidir. Cümle asabiye yalnız hareketi idare eden umumî bir cihazdan ibarettir. Mamafih insanların hareketi mecbur kılan amilleri meselâ: Arzuları tetkik sayesinde harekât ve efali anlamağa başlarız. Bilâharede göreceğiz ki.. Arzular unumiyet itibarite cihaz asabi ile bir mütabakat teşkil ederler.

Beşerin arzuları şekli aynı itibariyle pek mütenevvi olmakla beraber onları atideki suretle tasnif mümkündür:

1. Yeni tecrübe için gösterilen arzu.
2. Emniyet için gösterilen arzu.
3. Mukabele için gösterilen arzu.
4. İtibar için gösterilen arzu.

1 — Yeni tecrübe için gösterilen arzu: İnsanlar heyecan için büyük bir istiyak gösterirler. İlk insanların hayatını teşkil eden takip firar, zabt, terk, ölüm gibi hallerle aralarında müşabehet olan bütün tecrübeler heyecan amizdir. Hali hareketten maksat, muhite intibak etmek demektir. Cümle asabiye ise inkişafat bulunan bir hali mütavaattır.

Bunda birçok şeyler meyanında bir de siyüşikâre ait bir alâka görülür. küçük bir çocuğun sergüzeşte ve bu nevi eserlere karşı büyük bir temayülü vardır. Hayati tabiinin bakayasından olan « avcılık » pek cazip bir şeydir. Bütün spor faaliyetleri, avcılık ve takipte olduğu gibi, birer hüner, cesaret, ve marfet meşheridir. Bir şaki veya bir haydudun fevkalâde cesaretni takdir etmemek elimizden gelmez. Her nevi kavga velev bir köpek kavgası da olsa kalabalığı celbeder. Kumarda ve zar atmada galibiyet sevinci, mağlûbiyet ise kederi tevlit eder. Uzu, daima tahrik edici esbap için büyük bir arzu gösterir. Hatta alkol ve ecza vasıtasile kendisine inbisat ve tesadüm için çareler arar. Gazetelerde « Hissiyat » uamı altında birçok şeyler neşrolunur. Aşkta « Takip » tesmiye olunan bir nevi, (esas: Element) mevcuttur ki.. Romanlar, tiyatrolar, sinemalar kısmen bu arzu yüzünden doğmuştur. Onlara rağbet bu arzudaki esas kuvvetin mevcudiyetine bir delil teşkil eder.

Serseriler, muntazam bir cemiyetin yeknesak hayatından ve müziç işlerinden içtinap ile nefeslerini müteaddit yeni tecrübeler atarlar. Bu hususa ileride temas edeceğim, Hilki serserilerin yeni tecrübeler için gösterdikleri arzu diğer bütün arzularına tahakküm ederki.. Onlarda bu arzu hissi, mücrimlerde ise harekidir. Fakat nevmi bir mücrimin bazan serseri ve hane ber düş vaziyete düşdüğü de görülür;

Saydû ve şikârda görülen alâka

da birde fikri Element mevcuttur. watson tecessüsü bir sevkî tabii olarak kabul etmiyor çünkü, Bu hassa çocuğun doğuşunda tezahür etmeyüp bilahare hareketin cinsine göre meselâ, hücum ve ricati tayin eden müşahede ve müdahale hisleriyle tebaruz ediyor. Ok ve yayın, duzağm ve zehirin icadı bize ilk insanlarda tecessüsün mevcut olduğunu gösterir. Bu gibi faaliyet hayat ve memmat mes'elesi olduğundan calibi alâkadır. Zehirli oku icat eden kimse bu alatı kullanacağı sahneyi tehayyül etmiş ve avını evvelden tasarlamışdır, Av için yapılan bu hazırlıklar, ruhiyat noktalarının saydın bir kısmını teşkil eder. Asrı hazırda bir fen adamı da aynı cihaz fikriyi istimâl eder. Onun yalnız tatbik usulleri farklıdır. Yeni adam icat edeceği bir şey üzerinde ümit ettiği « neticeyi » elde etmek için Labaratuvar ında aylarca çalışır. Saydeki halet ruhiyenin tahrisiyetle « işçilik insiyaki » ve « yaratıcı saik » doğar. Tuzak kurmk bir(mes'eleyi - problem)i ihtiva eder. Ve her mes'eale, ister bir telsiz tesisatını tanzim olsun, ister bir bilmeceyi halletmek olsun, mucibi alâka bir şeydir.

Zamanımızdaki meslek ve işler çevrelerindeki mes'eale esasının vücut ve ademe nazaran hoş veya nahoş bir şekil alırlar:

« Tuğla yapan, bir kazan ve inşaatla uğraşan bir mücrimin işinde bir maksat ve bir gaye vardır. Hatta mücrim bazan işiyle fazla alâkadar olur ve o sahada daha muntazam çalışır ve metin

Miss H. Parkhurst

ve

Dalton planinin geçiriği safha

Son zamanlarda bedagoji âleminde mühim bir inkılâp yaratan, bütün pedagoqları alâkadar eden Dalton plânının mucidi Amerikalı Miss H. Parkhurst'tür.

H. Parkhurst Dalton plânını, diğer bir isimle lâpratuvâr usulünün ilk tecrübe-lerini 1905 senesinde yap-

semereler meydana getirmek ister. Fakat aynı kimse mütemadiyen bir kapdan diğer bir kaba su boşaltmaya veya bir yerden diğer bir tarafa toprak taşımağa ve aynı toprağı tekrar geriye eski yerine götürmeye memur ve tazyik edilirse, bir kaç gün zarfında bu yeknesak hayat onu isyan etmeğe ve bu azakı çekmekdense bin bir çeşit cürüm işlemeğe sevkeder.»(1)

Atide gösterilen misâl yaratıcı adamın fenni sergüzeştini, oyun ve eylence kabilinden addolunan fenni meşgalenin ruhi hüviyetini mükemmelen izah eder.(2)

(1) Destoievsky nin « Ölülerin evi » nam eserinin 25 inci sahifesinden iktibasın.

Pasteur ın kristal tecrübeleri ve ilk fenni muvaffakiyeti kasdedilmektedir.

mıştı. O zaman Miss, Amerikanın bir köy mektebinde çalışıyordu. Bu basit ve mütevazî mektebin yalnız, tek bir sınıfı vardı. Sınıfta talebenin yaşları ve mualûmatları muhtelif derecede idi. Muhtelif yaş ve seviyede olan bu çocuklarla, çalışmak mecburiyeti ve müşkülâtı Park-

Esnaf, (san'atkar artist), mütefennin, meslek sahipleri, hatta bir dereceye kadar ticaretle meşgul olanlar dahi yeni tecrübeleri muhtazam ve mürettep işlerde bir esas kabul ederek içtimai kıymeti haiz semereler meydana getirirler. Taksimi amâl dolayısıyla bir çok ameliyelerde « sureti hal » mes'elesi ref edildiğinden muharrik evsafda kâmilan gaip olmuştur.

İş ve çalışmağı reddetmek bir kimseyi serseriliğe ve aristokrasiye sevkeder. Nitekim kadınlar arasındada bu yüzden (habersiz) sizler, zaniyeler, tehdit mektupları yazanlar, hortlaklar, ve sokak kızları mevcuttur.

— Devami var —

hurst'tu çok düşündürüyordu. Zira aynı sınıf içinde mütevazî seviyede bulunan bir grup çocuklarla meşgul olurken, diğer gruplar tamamen lâkdyt kalıyorlardı. Çünkü bütün grupları, aynı ders sistemile alâkadar etmek imkân haricinde idi. Parkhurst bu vaziyetin önüne geçmek için uzun müddet taharri ve tecrübeden sonra şöyle bir çare buldu. Aynı sınıflı ders köşerine ayırdı. Ve çocukları da seviyelerine göre buralara yerleştirdi. Her grup için lüzumlu gördüğü eşya ve ders vesaitini bu gruplara tevzi etti. Bu suretle bütün gruplara iş vermek ve onları ayrı ayrı kredi istidatlarına göre uğraştırmak imkânını elde etti. Büyük çocuklar hem kendi işleriyle uğraşıyor ve hem de küçüklere ve zayıflara kalpten yardım ediyorlardı. Böylece birçok grupları aynı zamanda aktif yapmak imkânı - iptidai bir şekilde olsa bile - elde edilmiş oluyordu. Buna rağmen gerek bu mektepte ve gerek diğer mekteplerde müstemiren yeni ve mükemmel bir sekil arıyan Parkhurst henüz ruhan kendini tatmin etmiş saymıyordu. Onu işgal eden diğer bir mes'ele, Enanevi sınıf siteminden maada, sıkıcı ders cetvelinin kaldırılması idi. Bu müteakip dersleri vs meşguliyetleri çocuklara serbestçe intihap ettirmek

ve programı çocukların arzusunun uygun bir surette hal etmek icap ediyordu. halbuki ise o bu arzusunun ancak ilk tecrübelerinden on sene sonra muvaffak olabilmışti.

Çocukların serbest bir tarzda meşgul edilmesini, esaslı bir tarzda halletmeği düşünen Parkhurst İtalyada çalışsan (Mme. Montessorie) usullerini daha yakından tetkik etmeği şiddetle arzu ediyordu. Bunun için 1914 senesinde (Mme. Montessorie) ile çalışmak ve onun müesseselerini bizzat görmek üzere İtalyaya gitti. İtalyada bir müddet (Mme. Montessorie) ile çalıştıktan sonra tekrar Amerikaya avdet etti. Amerikada Mme. Montessorie'nin muavini namile evvelâ Californi'e'yada sonra bütün şimali Amerikada (Montessorie) müessesesinin rehberliğini deruhde etti.

Parkhurst'un dediğine göre « Montessorie » ona mektep ıslahatı sahasında taharriyatta bulunmak fikrini aşılamiş ve psikolojiyi düşünüşlerini çok genişletmişti. « Mme. Montessorie » usulünde: On yaşından büyük olan çocuklara sınıfta azami hürriyet veriyordu. Çocuklar kendi işlerini bizzat intihap ediyorlar. Ve başladıkları işleri ikmalden mes'ul tutuluyorlardı.

H. Parkhurst'ta bu esas dahilinde plânını ihzar et-

mişti. Gene Montessorie'nin sistemindeki muhtelif ferdiyetlerin yekdiğerine muaveneti ve tesiri ile içtimai tesanüdün uyandırılması gayesini: çocukların deruhde ettikleri mes'elelerle, şuurlu bir surette alâkadar olmalarını ve mes'elelerin neticelerini vazıh bir tarzda kavrayabilmelerini Parkhurst'te sisteminde esas tutmuştu.

H. Parkhurst tasavvur ettiği hakiki lâburatuvar mesaisi ve usulünü Mister Krayin sayesinde evvelâ bir ilk mektepte tatbik etmeğe muvaffak olmuştu. Plâni tatbik ettiği bu mektebin çocukları çok fakirdi. Yeni plân ve usul dahilinde çalıştırılan bu fakir talebe çalışmaktan çok mütelezziz oluyordu. İlk muvaffakiyet üzerine ve gene Mister Krayin'in ısrarile 1920 senesinde Parkhurst vatani olan Dalton şehrinde erkek ve kızların müşterek tahsil gördükleri yeni bir mektebe giderek orada ciddi bir surette çalışmağa başlamıştı.

Başlanan iş, etrafta akisler uyandırmıyacak derecede mütevazı idi. Fakat Londra'nın tanınmış pedogoklarından (Miss Belretti'nin) Dalton şehrini ziyaret etmesi ve bilâhare Londra'da Taymis gazetesinde bu mktep hakkında bir makale yazması birçok kimselerin nazarını Dalton şehrine çevirmeğe mecbur etmişti. Lâbratuvar usulü hakkında ilk malûmat bu suretle 1920 senesinin ortalarına doğru Londra'nın her tarafına yayılmıştı. Bunun üzerine Londrada Stre-

atham Hill kızorta mektebi müdiri Rosa Basset laburatuvar usulini daha etraflı tetkik etmiş ve derhal mektepte tatbika başlamıştır. Rosa Basset'ten sonra pilan diğer mektepler tarafından iktibas edilmiş isede teferruatında bazı tadilat yapılmıştır. Bu hususda temayüz gösteren mektepler Bedales mektebile MissyessieMackinde mektebidir

İngiltere'de bu zamanlarda « lâburatuvar usulü » ile şiddetle alâkadar olan pedagoglar aralarında (Dalton cemiyeti) namile bir cemiyet teşkil etmişlerdi. Cemiyetin maksadı pilanı tetkik ve tenkit etmek ve çocukların (kendi kendini terbiyesi) prensibi üzerinde muallimleri düşündürmek ve bu yeni usulün neşr ve tamimini temin eylemekdedir. Hiç şüphe yok ki az zaman zarfında Dalton pilanının İngiltere'de fazla miktarda taammümü bu cemiyetin mesaisile vücut bulmuştur.

Son zamanlarda pedagoji sahasında yeni ceryanları tanımak maksadile eski ve yeni dünyanın bütün mühim memleketlerini dolaşan (Japonya pedagoji komisyonu) Dalton şehrindeki mektebi çok beğenmiş ve bu mektebi « muasır Pedagoji âlemine kıymetli bir hediye » diye tavsiye eylemiştir. Dalton pilanının her mektebe kolaylıkla kabul edilebilmesi ve mutat, sert ve gayri kabili inhina programlara, itiraz kabul etmez, faikiyeti bu sistemin sür'atle intişarını ümit ettirmeye müsaittir.

Servet

Maarif Vekili Bf'nin Nutukları

Bu nutku Maarif Vekili Cemal Hüsnü Beyefendi Maarif Eminleri kongresinin hitamında irat buyurmuşlardır
Baştarafı 58 nci nushamızdadır

Muallimlerden beklediğimiz feragat ve azim:

Sizden istediğim onların bu feragat ve azim aşkını tahrik edecek müessir tedbirlerdir.

Her mektep muhiti için bir bilgi kaynağı olmalı:

Hulâsa her mektep bulunduğu muhit için ilmin, faydanın hayat ve hareket halinde feyizli bir bilgi kaynağı olmasıdır. Yepyeni ve çok geniş bir varidat menbaı olan bu tasarruflarla da memleketin çok geniş ve esash olan ilk tahsil ihtiyacını tamamilen halledemeyeceğimizi ilan etmek vazifemizin ağırlığı icabatındandır.

Büyük dahinin gösterdiği kudret misali:

Bugünkü türkiye harikülâde bir reisin adetlerin, tabii ve normal usullerin fevkindeki büyük ve fevkalâde tedbirlerle kuruldu. Bu büyük adam, bu günkü inkılâp tür-

kiyesini yaratmakla herkesin görmeyeceği vaziyetlerin, şartların ve irtibatların nasıl imtizaç ettirileceğini, her vasıtanın yok farzolunduğu yerde ne büyük varlıklara can verilebileceğini en mükemmel bir misal ile tarihe tespit etmiştir. Umumi tarihin ve dünya hareketinin cereyanını değiştirecek bu misal türkiyemizin kuruluş ve inkılabı safhasının her hamlesinde gözümüze çarpıyor.

Büyük Başvekilin büyük hizmeti:

Senelerce en büyük milletlerin diplomasilerini idare ve sevkeden murahhaslar karşısında bütün bir imparatorluk tarihini tasfiye eden yepyeni bir devlet esaslarını beynelmilel hukuk sahasında ebedileştiren adam da zafer kılıncını kınına koyarak bu müzakerata hâkim olan bu günkü Başvekilimizdir.

Türkün galibiyeti:

Büyük reis kurduğu rejime yeni şahsiyetler de yarattı. Cümhuriyet ilanı, bir medeniyete geçildiğini anlatan şapka inkılabı, muhtelif hukuki ve içtimai müesseselerimizin radikal tebeddülü, harf inkılabı muhtelif memleketlerin harpten sonraki malî keşmekeşlerine ve uzun seneler devam eden harplerimize rağmen hiç kimseye muhtaç olmiyarak memleketimizin idare edilmesi yüzlerce kilometrelik şimendifer inşası bu fevkalâde tedbirlerin türk milleti için ne kadar kabil ve mümkün olduğunu gösteriyor. Büyük Gazinin çizdiği bu büyük kuruluş ve inkılap dairesine memleketin çalışan her şubesi canlı bir kutur olmakla mükelleftir. Kuturların küçük kalarak dairenin daralabileceğini düşünmek büyük Gazinin eserile sabittir ki türk milletinin kabiliyetini yanlış görmek ve onu hakikile bilmemek ve tartmaktan ileri gelir.

Aziz arkadaşlar, bilhassa maarif sahasında çalışan bizler kuturlarımızı dairenin cidarlarına erdirmek mükellefiyetindeyiz. Bunun için muhakkememiz, rüyet ve vaziyet ufku-muz çok geniş olmalıdır.

İlk tahsili tamim için fevkalâde tedbirlere ihtiyaç vardır:

İlk tahsil vaziyetini normal usullerle tamamille halledemeyiz. Düşündüklerimizi her düşünen vatandaşın itilama bu münasebetle arzı lüzumlu görüyoruz.

İlk tahsilin tamimi meselesine karşı umumî alâka lâzımdır.

Memleket meseleyi ehemmiyetile mütenasip bir surette münakaşa etmeli, bunlarla daha başka ve daha geniş tedbirler ilâve etmeli, mesela: Tatbik edilecek hale geçmek için her ocakta, her fikirde olgun hale gelmelidir. Askeri mükellefiyetimiz indirilmiştir. Her lise, her darülfünun mezunu mesela iki sene müddetle ilk mektep muallimliğiyle askeri hizmet gibi tavzif edilmelidir. Her mütekaat, muallimlik yapabileceği muhsus bir komisyon tarafından tesbit edildikten sonra takaüt maaşını bir köyde muallimlik etmek şartile almalıdır. Köylü kendisine muallimliği müddetince istih-salinden ihtiyacı kadar vermekle mükellef tutulur.

Muallim tahsisatı için yeni varidat menbaları:

Muallim kadroları için lâzım gelen tahsisat şu suretle tedarik edilebilir. Müskirata zammetmek; Bu suretle gele-

Millet mektepleri:

İki senedenberi Millet Mekteplerine devam eden vatandaşların miktarı bir buçuk milyonu geçti. Kültür medeniyet tarihimizin dönüm noktasını teşkil eden harf inkılâbımızla halkımızın bu suretle istinas peyda etmesine çalıştığı gibi düşüncelerimizi binbir ağ içinde zapteden eski harflerle yeni Türk harflerinin zekâ açıcı farklar bu millet mektepleriyle memleketlerin en uzak köşelerine kadar halka isbat edilmiş oldu.

Bu mesaide muallimlerimizin gösterdiği aayret ve çalışkanlığı hürmetle yad etmek vazifemizdir.

Birçok yerlerdeki vali ve kaymakamlarımızın bu ilim seferberliğinde gösterdikleri alâkayı candan takdir ederiz. Bazı vilâyetler ve kazaları-mızda da idare amirlerinin bu büyük vatan meselesinde çok daha hassas ve fîli olmalarını önümüzdeki sene içinde şiddetle istiyeceğiz.

Türk harflerinin tamamen taammümü kurtuluş ve yükseliş davamızın ilk şartıdır. Bunu biran hatırimızdan çıkarmamalıyız.

10 Asırlık arap harflerile vardığımız okuma yazma mer-tebesini Türk mualliminin

cek nesli alkolden muhafaza etmek kabil olabileceği gibi hattâ birçok seneler için de istihlak miktarını tenkis etmek-sizin birçok mektepler yaşatabilecek varidat bulmak imkânı vardır.

Mektep inşaatı için de bütün köylerinde mektep inşaatını bitirmiyen vila veriyetlerin hiç birisinde resmi hiç bir bina inşasına müsaade edilmemesi de düşünülecek bir tedbirdir. Bu fikirler nihayet fevkalâde olan ihtiyacımızın nasıl fevkalâde tedbirlerle karşılanması lâzım geleceğini göstermek için sırf misal olarak ve tamamen şahsi olarak ortaya atılmıştır. Hiç şüphesiz bunlardan daha iyileri bulunabileceği gibi bunların da tadili lâzım gelebilir. Bütün mesele memleketin ilk tahsil meselesini halletmek için mutlaka fevkalâde tedbirlerde bulunmak ve bunları derhal tatbik etmek ihtiyacının duyulması ve düşünülmesi ve bu meselenin inkılâbımız ve müşterek bir vatan meselesi halini almasıdır. Her halde cümhuriyetimizin gelecek 15 inci senesini memlekette ilk tahsil meselesini halletmiş olmak ifiharile tesit etmeliyiz.

emeğile birbuçuk senede elde ettik. Irkımızın kabiliyetine ne büyük bürhan.

Ancak inkılâbımızın asırları aşarak memleketimizi erdirmek istediği gaye önünde bugünkü mesai muhassalamızın kâfi olmadığını tevazüle teslim edelim. Millet mektepleri faaliyeti yalnız maarif teşkilâtlarına değil memleketin resmî, gayri resmî bütün teşkilâtı ile bildiklerini öğretebilmek kabiliyetini taşıyan her vatandaşa istinat etmek lâzımdır.

Bu okutma ve öğretme cihadına her okutma ve öğretme bilen türk vatandaşının bir zafer katması medenî bir farzdır.

Harfleri okutma ve yazdırma mesaisinden başka Millet mekteplerinin ilk tahsil malûmatını da vatandaşlara vermesi yakın bir istikbalimizin işi olmalıdır. Cümhuriyetin ümmî olarak bulduğu vatandaşları sinelerine ve bilgilerine göre tasnif ederek Millet mekteplerini taazi ettirmek gayesini biran evel tahakkuk ettirmeliyiz.

Bütçe meselesi:

Millet mektepleri için vilâyet bütçelerine konulan paranın istediklerimizi yapmak hususunda az olduğunu bili-

yorum. Fakat paranın azlığını Türk milletinin kabiliyeti münevverlerinin ferağati, bunları gayemize tevcih etmek hususunda sizin bulacağınız yollar elbette telâfi edecektir. Bu hususta vazifesini bilen bütün Türk münevverleri bizimle beraberdir.

Millet mekteplerinin başmuallimi olan büyük reisimizin azmi bu yolda da hepimizin ilham menbâı olmalıdır.

Orta tahsil:

İlk tahsili bütün vatandaşlara vermek demokrasi için nasıl bir lâzime ise memleketi demagoji anarşisi içinde bırakmamak memleket menâbiinin azami surette istismarını temin etmek için de orta tahsili tamim cümhuriyetimiz için aynı nisbete yaklaşır, bir ehemmiyetle telâkki edilmek lâzımdır.

Orta tahsili bitirmiş vatandaşlardır kiyüksek tahsili bitirmiş güzidelerle ilk tahsili bitirenler arasında yukarıdan aşağıya ve aşağıdan yukarıya vasıl ve münasebet hattını tesisini ancak bu suretle kolay kolay saarsılmaz esaslara istinat ettirilmiş olur.

Cümhuriyet rejimi nihayet 15 bin olarak bulduğu orta tahsil müdâvimlerini bugün 35,000'e kadar çıkarmıştır. Dev-

let kurma ameliyatının istilzam ettirdiği binbir müşkülât ve meşgale arasında bu muvafakiyet cümhuriyetin bu kısa tarihi için elbette şereflidir.

Gelecek günlerimizden bu sahada da yüksek kabiliyetle ve çok ateşli faaliyetler bekliyoruz.

Orta tahsilimizi herhalde eski mücerret ve ansiklopedik malûmat mecmuası olmak mefhumundan kurtarmalıyız. Öğrenilen ve bilinen şeyler hafıza da mahfuz kalmaya mahkûm olmamalı, bilâkis hayat ve her nevi hareket sahasında, faydalı ve müessir olmalıdır. Her halde orta tahsil idare nüfuzunu elinde tutmak isteyen sınıfın bir tasfiye mahalli olmaktan çıkmalıdır.

Programımız bilgilerini daima tecrübe ile, taakkul ile hakikaten kendisine malederek bunları hayatta azami geliri ile kullanılabilecek insanlar yetiştirmek gayesile tadil edilmek lâzım gelir.

İlk tahsilden sonra hayata atılacaklar mesleklerine göre takviye etmek esası üzerine kurulmuş ikmal mekteplerine ihtiyacımız olduğu gibi bu günkü orta mekteplerimizden çıkacakları da gene memleket faaliyetlerinin icap ettireceği

muhtelif şubelere az zamanda hazırlıyabilmek için bu mekteplere mesleki sınıflar ilâvesine de de ihtiyaç vardır.

Liselerin ve kız mekteplerinin hedefi:

Liselerimiz darülfünundan çıkacak güzidelerimizi her nevi malûmatla, kuvvetle teçhiz edecek hale ifrağ edilmelidir. Bu meyanda kız mekteplerimiz, kadınların iktisadî istiklâllerine hakkile cevap verebilecek surette teşkil edilmeli. Ve bu mekteplerin mesleki gayeleri ne olursa olsun her halde ev işleri, iğne işleri, tasarruf gibi kadını aile ocağından ayırmıyacak bilgilerle telif edilmelidir.

Orta tahsil bir memlekette bir veçhede olamaz. İş bölümü gibi bir memleketin içtimai muvazenesi için lâzım gelen bütün şubeleri ihtiva etmek icap eder. Her muhitin kendisine has olan ihtiyaçları bu mekteplerle tatmin edilmeli ve bütün iktisadî menbaları buradan feyiz alacak vatandaşlarla azami surette kuvvetlenmelidir.

Bunun içindir ki geçen sene san'at mekteplerimizin muallimlerimiz içtimanda umumî yeknesak bir programa değil, san'at mekteplerinin bulunduğu her yerde tedariki

kabil unsurlara göre program yapılması fikrini ileriye sürmüştür.

Orta mekteplerimize vereceğimiz şekil, ilâve edeceğimiz kısımlar hakkında gelecek sene için mintakalardaki tetkikata müstenit mütalealarınıza intizar edeceğim. Bu mütalealar neticesini memleketin çok mühim olan bu işini bütün münevverlerin takdirine arzettikten sonra tesbit edilmiş şeklin tatbikine hep beraber çalışacağız.

Netice:

Arkadaşlar, bu sene müzakerelerinizin ruznamesini teşkil eden meselelerin umumî hatlarını hulâsa ettim ve bunlar hakkında fikirlerimi izaha çalıştım. Taşındığımız vazifenin ağırlığını hepinizin gözlerinizde okuyorum. Bu vazife ağırlıktır ki, size cemiyette hususi bir mevki temin ediyor. Siz mintakanızda yalnız nezaret etmekle mükellef bulunduğunuz mektep ve hocaların amiri değilsiniz, mintakanızda bütün irfan, medeniyet, hars cere-

yanlarının da nazımı ve bütün bu sahada tabii müşavirisiniz. Bu cereyan durduğu veya hafiflediği, hattâ memleketimizde sel gibi akmadığı zaman bitmiş addolunur.

Maarif hayatı mütemadi bir hareket ve heyecan kaynağıdır. Bu heyecan ve harareti mintakanızdaki bütün teşkilatta zaten kalpleri vazife aşkile dolu olan bütün mualimlerimiz de, memleketin bütün münevverlerinde daima hassas, daima uyanık tutacaksınız.

İrkımızın kabiliyeti size bir sene için de beşka milletlerin hiç olmazsa on senede yapabilecekleri hamle kuvvetini vermektedir. Eminim ki bir sene sonra her biriniz başka memleketlerde on sene ile ölçülebilecek mikyasta dolgun faaliyetlerle gelecek ve bunların feyizli hasıllarını millete göstermekle bahtiyar olacaksınız.

Bu ümitlerle size candan muvaffakiyetler dilerim .

SON

CA